

H. Çağlayan Dündar¹

TÜRKİYE’NİN İŞ YAPMA KOLAYLIĞINDAKİ YOLCULUĞU: B-READY RAPORU VE YENİ UFUKLAR

Dünya Bankası tarafından yıllarca yayımlanan ve ülkelerin iş yapma ortamlarını değerlendiren İş Yapma Kolaylığı (Doing Business) raporu, ülkeler için önemli bir yol gösterici olmuştur. Türkiye, özel sektör tarafında TOBB’un güçlü liderliği ve kamu-özel sektör iş birliği sayesinde bu raporda dikkat çekici bir başarı sergilemiştir. Türkiye, Dünya Bankası’nın 2017 İş Yapma Kolaylığı Endeksi’nde 69’uncu sırada bulunurken 2018 endeksinde 60’ıncılığa, 2019 endeksinde de 43’üncü sıraya yükseldi. Bankanın 2020 raporunda Türkiye, 10 sıra daha yükselerek 76,8 puanla 33’üncü sıraya kadar yükselmiştir. Bu başarı, Türkiye’nin iş yapma koşullarını iyileştirmek adına yaptığı kapsamlı reformlar ve uluslararası yatırımcıların ilgisini çekmek için gösterdiği çabanın bir yansımasıdır.

Ancak 2021 yılında Dünya Bankası, raporun yayımlanmasına son verme kararı aldı. Bu kararın ardında, Çin gibi bazı ülkelerin sıralamalarını yükseltmek için yapılan veri manipülasyonları bulunuyordu. Dünya Bankası, bu tür müdahaleler nedeniyle İş Yapma Kolaylığı raporunu durdurdu ve ülkelerin iş yapma ortamlarını daha şeffaf ve kapsamlı bir şekilde değerlendirebilecek yeni bir rapor sistemi oluşturmak için çalışmalara başladı. Bu süreç sonunda **Business Ready (B-READY)** adını verdikleri yeni bir raporlama aracı oluşturuldu. B-READY, ülkelerin iş yapma kolaylığını değerlendirirken ekonomik ve sosyal sürdürülebilirlik unsurlarını da dikkate alan bir yapı sunmaktadır.

¹ <https://www.tepav.org.tr/tr/ekibimiz/s/1156>

Bu çalışmada ifade edilen bulgular, yorumlar, sonuçlar, öneriler ve görüşler tamamen yazar(lar)ına aittir. TEPAV’ın resmi görüşü değildir. © TEPAV, aksi belirtilmedikçe her hakkı saklıdır.

Türkiye’nin İş Yapma Kolaylığı Başarısı: Doing Business’ta Türkiye

Türkiye’nin İş Yapma Kolaylığı Raporu’ndaki başarısı, özellikle 2010’lu yılların ortalarından itibaren hız kazandı. TOBB’un özel sektörü temsil eden güçlü liderliği ile bakanlıklar ve kamu kurumlarıyla geliştirdiği koordinasyon, reformların hızla hayata geçmesini sağladı. Yatırım ortamının iyileştirilmesi adına atılan adımlar, Türkiye’yi kısa sürede sıralamada yukarılara taşıdı. 2020 yılında Türkiye, 190 ülke arasında 33. sıraya yerleşerek dikkat çekici bir yükseliş gerçekleştirdi. Bu süreçte, şirket kurma süresinin kısaltılması, inşaat ruhsat alımlarının hızlandırılması ve yatırımcıların korunmasına yönelik yapılan düzenlemeler öne çıkan reformlardı. Özellikle gümrük ve dış ticaret işlemlerinde yapılan iyileştirmeler, Türkiye’nin dış ticaret performansına olumlu katkılar sundu.

TOBB’un öncülüğünde kamu tarafından hayata geçirilen bu reformlar, Türkiye’nin yatırım ortamını daha cazip hale getirdi ve uluslararası yatırımların artmasını sağladı. Bununla birlikte, işletmelerin finansmana erişimini kolaylaştıran ve yolsuzlukla mücadelede önemli adımlar atan reformlar da Türkiye’nin sıralamadaki yükselişine katkıda bulundu. Ancak tüm bu başarılar, sadece sayısal bir sıralamadan ibaret değildi; aynı zamanda iş dünyasının daha şeffaf, öngörülebilir ve yatırımcı dostu bir ortamda faaliyet göstermesini sağladı.

B-READY: Daha Kapsamlı Bir Değerlendirme

B-READY, Doing Business’ın bıraktığı yerden devam etmekle kalmıyor, iş yapma ortamına daha geniş bir perspektiften bakarak ülkelerin sürdürülebilir kalkınma ve dijitalleşme hedeflerini de ele alıyor. Dünya Bankası’nın bu yeni raporu, ülkelerin iş ortamlarını değerlendirirken iş gücü piyasası, çevresel sürdürülebilirlik, dijital dönüşüm ve sosyal eşitlik gibi kritik unsurları da göz önünde bulunduruyor. Bu, sadece iş yapma kolaylığını değil, aynı zamanda uzun vadede ekonomik kalkınmayı sağlayacak olan unsurların da ne ölçüde geliştiğini inceleyen daha kapsamlı bir değerlendirme süreci anlamına geliyor.

B-READY raporunda Türkiye’nin hangi sıralamada yer aldığına dair veriler henüz netleşmiş değil. Ancak, Türkiye’nin B-READY’de de Doing Business’ta olduğu gibi güçlü bir performans göstermesi için bazı alanlarda önemli reformlar yapması ve etkin bir kamu-özel sektör diyalogu oluşturulması gerektiği açık. Bu reformların başında dijital dönüşümün hızlandırılması, iş gücü piyasasında mevzuatının yeniden ele alınması, beceri uyumsuzluklarının giderilmesi, uyuşmazlıkların çözümü ve yeşil ekonomiye geçişin desteklenmesi geliyor. Türkiye’nin sürdürülebilir kalkınma hedeflerine ulaşabilmesi için özellikle bu dört alanda ilerleme kaydetmesi, B-READY sıralamasında da Türkiye’nin yükselmesine katkı sağlayacaktır.

Türkiye İçin B-READY’deki Öneriler ve Gelecek Adımlar

Geçtiğimiz günlerde açıklanan B-READY’nin ilk raporunun sadece 50 ekonomiyi kapsadığı, Eylül 2025’te yayımlanacak olan ikinci raporda bu sayının 100’ün üzerine çıkacağı ve 2026’da yayımlanması planlanan üçüncü raporda ise yaklaşık 180 ekonomiyi kapsayacak şekilde genişleyeceği belirtildi.

Raporda, bir işletmenin açılması, faaliyet gösterme ve genişleme süreci ile kapanma aşamaları olmak üzere, firmanın yaşam döngüsü ve pazara katılımını kapsayan 10 ana konuya odaklanıldığı ifade edildi. Bu konular; “işe başlama”, “iş yeri lokasyonu”, “kamu hizmetleri”, “iş gücü”, “finansal hizmetler”, “uluslararası ticaret”, “vergilendirme”, “uyuşmazlık çözümü”,

"piyasa rekabeti" ve "işletme iflası" olarak sıralandı. Ayrıca, her bir konu için "Düzenleyici Çerçeve", "Kamu Hizmetleri" ve "Operasyonel Verimlilik" olmak üzere üç temel ölçütün dikkate alındığı vurgulandı.

İlk raporda, "Düzenleyici Çerçeve" kategorisinde Macaristan, "Kamu Hizmetleri" kategorisinde Estonya ve "Operasyonel Verimlilik" kategorisinde ise Singapur zirvede yer aldı. B-READY raporunda iş yapma ortamının farklı yönlerini temsil eden 10 ana başlıktan her biri için öne çıkan ülkeler dikkat çekici. Özellikle, "işe başlama" kategorisinde Yunanistan, hızlı ve etkin bir iş kurma süreci sağlayarak lider konumda yer alıyor. "İş yeri lokasyonu" başlığında Gürcistan, iş yeri lokasyonu ile ilgili düzenlemelerde en iyi performansı sergileyen ülke olarak öne çıkıyor. "Kamu hizmetleri" kategorisinde Slovakya, kaliteli ve kesintisiz kamu hizmetleri sunma kapasitesi ile zirvede yer alıyor. Bunun yanı sıra, "iş gücü" alanında Gürcistan, işgücü piyasasında esneklik ve iş gücü regülasyonlarında sağlam bir çerçeve sunarak lider durumda. "Finansal hizmetler" başlığında, Kamboçya, güçlü finansal sistem ve iş dünyasına sunduğu kredi imkanları ile öne çıkıyor. "Uluslararası ticaret" kategorisinde Hong Kong, sınır ötesi ticareti kolaylaştıran modern altyapı ve dijitalleşme süreçleri ile lider konumda. Vergilendirme alanında, Yeni Zelanda vergi düzenlemelerinde sağladığı şeffaflık ve basitlik ile ön plana çıkarken "Uyuşmazlık çözümü" kategorisinde ise Ruanda, ticari uyuşmazlıkların hızlı çözülmesi konusunda en iyi performansı sergiliyor. "Pazar rekabeti" alanında Kosta Rika, piyasa rekabetini destekleyen politikalarla lider durumda. Son olarak, "işletme iflası" kategorisinde ise Singapur, işlerin yeniden yapılandırılması ve iflas sürecinin etkin yönetimi ile üst sıralarda yer alıyor

Raporda, ülkelerin genellikle ulusal iş ortamını iyileştirmek için düzenlemeler yürürlüğe koymada başarılı oldukları, ancak gerçek ilerlemeyi sağlamak için gerekli olan kamu hizmetlerini sunma konusunda aynı başarıyı gösteremedikleri ifade edildi. Ayrıca, uygulama boşluklarının işletmelerin, çalışanların ve toplumun genel anlamda sağlıklı bir iş ortamının tüm faydalarından yararlanmasını engellediği belirtildi. İkinci aşamada değerlendirilecek ülkeler arasında yer alan Türkiye'nin, 2025 yılında B-READY'ye dahil olmasının bekleniyor.

B-READY'nin ikinci raporunda yer alması beklenen Türkiye'nin ele alması gereken reformlar arasında, dijitalleşme süreçlerinin hızlandırılması ve yeşil dönüşüm politikalarının hayata geçirilmesi öne çıkıyor. Özellikle KOBİ'lerin dijital dönüşüme uyumu, Türkiye ekonomisinin sürdürülebilir büyümesi için kritik bir öneme sahip. Türkiye, son yıllarda dijitalleşme adına önemli adımlar atmış olsa da, iş dünyasının dijital dönüşüm sürecini daha hızlı bir şekilde tamamlaması gerekiyor. Bu da işletmelerin dijital altyapıya erişimini kolaylaştırmak, e-ticaret süreçlerini desteklemek ve dijital becerilere sahip bir iş gücü oluşturmak gibi öncelikli alanlarda reform yapmasını gerektiriyor.

Yeşil dönüşüm ise Türkiye'nin B-READY'de öne çıkması için önemli bir fırsat sunuyor. Türkiye, yeşil ekonomiye geçiş konusunda bazı adımlar atmış olsa da, bu sürecin hızlandırılması gerekiyor. Yenilenebilir enerji kaynaklarına yapılan yatırımların artırılması, karbon emisyonlarının azaltılması ve çevre dostu üretim süreçlerinin teşvik edilmesi, Türkiye'nin iş yapma ortamını hem sürdürülebilir hale getirecek hem de B-READY sıralamasında öne çıkmasını sağlayacaktır.

Bunun yanı sıra, iş gücü piyasasında mevzuatın yeniden ele alınması, beceri uyumsuzluklarının giderilmesi de Türkiye'nin öncelikli reform alanlarından biri olarak öne çıkıyor. Özellikle mesleki eğitim ve beceri kazandırma programlarının geliştirilmesi, NEET

konumundaki gençlerin ekonomiye kazandırılması, iş gücü piyasasında nitelikli insan kaynağı açığını kapatmaya yardımcı olacaktır. Türkiye, genç nüfus avantajını iyi kullanarak bu alanda önemli ilerlemeler kaydedebilir.

Türkiye, uyuşmazlık çözümü konusunda daha etkili ve hızlı mekanizmalar geliştirmek için birkaç önemli adım atmalıdır. İlk olarak, ticari uyuşmazlıkların çözüm sürecini hızlandırmak için alternatif uyuşmazlık çözüm yolları, özellikle arabuluculuk ve tahkim sistemleri daha yaygın ve erişilebilir hale getirilmelidir. Bu sistemlerin iş dünyasında daha fazla kabul görmesi için, arabuluculuk ve tahkimin avantajları hakkında farkındalık kampanyaları düzenlenmeli ve iş dünyası bu süreçlere yönlendirilmelidir. Ayrıca, dijital çözümler geliştirilerek online uyuşmazlık çözüm platformları yaygınlaştırılabilir. Böylece hem zaman hem de maliyet tasarrufu sağlanabilir. Türkiye'de ticari mahkemelerin iş yükünü hafifletmek ve süreçlerin şeffaflığını artırmak için özel ticaret mahkemeleri ve ihtisaslaşmış hâkimler yetiştirilmelidir. Bu tür uzmanlaşma, davaların daha doğru ve hızlı bir şekilde sonuçlanmasını sağlayarak iş ortamının verimliliğini artıracaktır. Uluslararası ticari uyuşmazlıkların çözümü için Türkiye, uluslararası tahkim merkezleri ile iş birliğini güçlendirerek yabancı yatırımcıların güvenini kazanabilir ve uluslararası iş ortamında rekabet avantajını artırabilir.

Sonuç

Dünya Bankası'nın B-READY raporu, Türkiye'nin iş yapma kolaylığı ve ekonomik sürdürülebilirlik açısından yeni bir yol haritası sunuyor. Türkiye, TOBB'un liderliğinde ve kamunun yaptığı reformlarla Doing Business raporunda nasıl büyük bir başarı elde ettiyse, B-READY raporunda da benzer başarıları yakalamak için dijitalleşme, yeşil dönüşüm, uyuşmazlık çözümü ve iş gücü piyasası reformlarına odaklanmalıdır. Aynı zamanda B-READY raporu özelinde, kamu ve özel sektör arasında etkin bir iş birliği tesis edilmelidir. Bu reformlar, sadece Türkiye'nin uluslararası sıralamalardaki yerini iyileştirmekle kalmayacak, aynı zamanda uzun vadede sürdürülebilir kalkınma hedeflerine ulaşmasını da sağlayacaktır.

B-READY'nin sunduğu geniş kapsamlı değerlendirme, Türkiye'nin gelecekte atması gereken adımlar için önemli bir rehber olacaktır. Türkiye'nin, rekabetçi bir iş ortamı yaratma yolculuğunda dijitalleşme ve yeşil ekonomiye geçiş gibi alanlarda hızla ilerlemesi, küresel iş yapma ortamındaki yerini sağlamlaştıracaktır.